

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบลวดลายศิลปะผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยในเรื่องนี้ โดยแบ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษารูปแบบลวดลายผ้าบาติกในแต่ละจังหวัดของจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในแต่ละจังหวัดของจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. สืบค้นความคิดเห็นในเรื่องของการอนุรักษ์รูปแบบลวดลายผ้าบาติกในแต่ละจังหวัดของจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลในการวิจัยได้จากแบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้างในแนวลึก โดยกำหนดขอบเขตและเรื่องที่ศึกษาดังนี้

1. รูปแบบลวดลายที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้าบาติกที่ผลิตในแต่ละจังหวัดของจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. การวิเคราะห์ลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายแต่ละจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยยึดหลักการออกแบบลวดลาย ของอ้อยทิพย์ พลศรี (อ้อยทิพย์ พลศรี , 2545) การออกแบบลวดลายในงานบาติก ของปรัชญา อารมณ์ (ปรัชญา อารมณ์ , 2537) หลักการจัดองค์ประกอบศิลปะของเทียนชัย ตั้งประเสริฐ (เทียนชัย ตั้งประเสริฐ , 2542) และหลักการใช้สีในงานบาติกของมานิช คงกะนันท์ (มานิช คงกะนันท์ , 2538) เป็นแนวทางประกอบแบบสัมภาษณ์และรูปแบบของลวดลายที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้าบาติก
3. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ผลิตและผู้บริโภคผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยสรุปได้ 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐาน
2. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของผ้าบาติกองค์ประกอบของลวดลายผ้าบาติก และวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การประมวลผลข้อมูล
5. การรายงานผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปแบ่งออกเป็น 5 ตอนคือ

ผลการวิจัยตอนที่ 1 สรุปผลการศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า

กลุ่มผู้ผลิต

1. กลุ่มผู้ผลิตภาพรวมจะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย
2. กลุ่มผู้ผลิตส่วนใหญ่จะมีสถานภาพโสด
3. กลุ่มผู้ผลิตที่มีอายุในช่วง 31-40 ปีจะผลิตผ้าบาติกมากที่สุด รองลงมาคือช่วงอายุ 21-30 ปี
4. กลุ่มผู้ผลิตส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม
5. กลุ่มผู้ผลิตส่วนใหญ่จะสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมาคือระดับอนุปริญญา
6. กลุ่มผู้ผลิตที่มีรายได้ระดับ 20,001 บาทขึ้นไป จะเป็นกลุ่มที่ผลิตผ้าบาติกมากที่สุด
7. กลุ่มผู้ผลิตมีระยะเวลาในการประกอบอาชีพการผลิตผ้าบาติกนานที่สุดอยู่ในช่วง 5-7 ปี

กลุ่มผู้บริโภค

1. กลุ่มผู้บริโภคเพศหญิงจะนิยมใช้ผ้าบาติกมากกว่าเพศชาย
2. กลุ่มผู้บริโภคกลุ่มโสดจะนิยมใช้ผ้าบาติกมากกว่ากลุ่มสมรสแล้ว
3. กลุ่มผู้บริโภคที่มีอายุในช่วง 21-30 ปี จะนิยมใช้ผ้าบาติกมากที่สุด
4. กลุ่มผู้บริโภคที่นิยมใช้ผ้าบาติกส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือศาสนาอิสลาม
5. กลุ่มผู้บริโภคที่มีการศึกษาในช่วงปริญญาตรี จะนิยมใช้ผ้าบาติกมากที่สุด

6. กลุ่มผู้บริโภครายได้อยู่ในช่วง 3,001 – 6,000 บาท จะนิยมใช้ผ้าบาติกมากที่สุด

7. กลุ่มผู้บริโภครายส่วนใหญ่จะใช้ผ้าบาติกมาแล้วประมาณ 3-4 ปี มีเปอร์เซ็นต์มากที่สุด

ผลการวิจัยตอนที่ 2 ผลการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบลวดลายศิลปะผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ประกอบด้วยลักษณะของรูปแบบลวดลายที่ปรากฏ โทนสี และลักษณะของผลงานผลิตภัณฑ์ พบว่า

1. ลักษณะของรูปแบบลวดลายที่ปรากฏในภาพรวม นิยมเขียนรูปแบบลวดลายของดอกไม้ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะของลวดลายดอกกล้วยไม้ ดอกชบา ดอกกุหลาบ ดอกบานบุรี ดอกศรียะลา ดอกกาหลง ซึ่งมีลักษณะของลายเส้น ต่อลวดลายด้วยก้านดอกและใบหรือจัดวางเป็นกลุ่มดอกไม้ที่มีขนาดแตกต่างกันไปบนพื้นผ้าในลักษณะรูปและพื้น ตามธรรมชาติที่ปรากฏหรือสร้างสรรค์ขึ้นตามจินตนาการของผู้เขียน นอกจากนี้ยังมีรูปแบบลวดลายของภาพทิวทัศน์ ต้นไม้ ภูเขา พืชหญ้า รูปแบบลวดลายของสัตว์ต่าง ๆ ทั้งสัตว์ปีก สัตว์บกและสัตว์น้ำ รวมถึงลักษณะของรูปแบบลวดลายที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดด้วย

2. โทนสี ส่วนใหญ่ที่ปรากฏจะเป็นโทนสีธรรมชาติตามตาเห็น เช่น สีฟ้าของน้ำทะเล สีม่วง สีแดง สีส้มหรือสีเหลืองที่เป็นสีของดอกกล้วยไม้ ดอกชบา ดอกกุหลาบและอื่น ๆ ที่มองดูแล้วเกิดความรู้สึกสดใสน่าดู จะมีคุณค่าของน้ำหนักแสง-เงา เกิดขึ้นเองโดยการซ้อนทับของสีในตัวรูปส่วนพื้นลายจะใช้สีตรงกันข้ามหรือสีเข้มในกรณีใช้สีเดียว ทำให้เกิดระยะและมิติของสีเป็นที่ต้องตาเกิดความรู้สึกสบายใจแก่ผู้ที่พบเห็น

3. ลักษณะของงานผลิตภัณฑ์ ผลงานส่วนใหญ่ที่ปรากฏจะได้แก่ผลิตภัณฑ์ผ้าตัดชุดสุภาพบุรุษ , สตรี ที่มีลักษณะลวดลายและโทนสีแตกต่างกันตามเพศที่ต้องการบริโภค ผ้าเช็ดหน้า ภาพประดับฝาผนัง ผ้าคลุมหมสตริ ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ผ้าปูโต๊ะและผ้าม่าน จะมีลวดลายและสีที่สดใสเหมาะแก่การบริโภคและประดับตกแต่งบ้านที่เป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของงานบาติก

ผลการวิจัยตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายผ้าบาติกของแต่ละจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า

1. จังหวัดสงขลา มีลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายที่ปรากฏคือ ดอกกล้วยไม้ ดอกกุหลาบ ทิวทัศน์ ต้นไม้ และปลาใต้ท้องทะเลเรียงตามลำดับ ลักษณะของลายเส้นรูปและพื้นด้วยเส้นเทียนที่อ่อนช้อยประกอบด้วยสีเส้นตามธรรมชาติ เกิดมิติต่าง ๆ ด้วยการทับซ้อนกันของสี ดูสวยงามตามความเป็นจริง

2. จังหวัดสตูล มีลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายที่ปรากฏ คือ ดอกกล้วยไม้ ดอกกุหลาบ ดอกกาหลง ปลาใต้ท้องทะเล และภาพทิวทัศน์เกาะไข ที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดตามลำดับ โดยการถ่ายทอดรูปแบบจากธรรมชาติในลักษณะของลายเส้นเทียนสีขาว ลงสีโดยใช้เทคนิคการทับซ้อนกันของสีให้เกิดมิติมีน้ำหนักอ่อนแก่ สีเดียวและหลายสีตามตาเห็นจริงของธรรมชาติ พร้อมการจินตนาการของผู้เขียนเองมีความหลากหลายของสีที่สดใสและกลมกลืนกัน

3. จังหวัดปัตตานี มีลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายที่ปรากฏคือ ดอกชบา ดอกบานบุรี ต้นมะพร้าว และภาพทิวทัศน์ ป่าเขา น้ำตก พุงหญ้าเรียงตามลำดับ เน้นลายเส้นเทียนสีขาวเป็นหลัก การลงสีจะลงสีเบนเรียบเกิดน้ำหนักอ่อนแก่ โดยในลักษณะของดอกไม้ ต้นไม้ไม่เน้นความเป็นจริงตามธรรมชาติมากนัก ส่วนภาพทิวทัศน์จะถ่ายทอดความเป็นจริงที่มองเห็นเหมือนธรรมชาติ รวมทั้งสีส้มและบรรยากาศ มองแล้วเกิดอารมณ์ร่วมกับผลงานนั้น ๆ

4. จังหวัดยะลา มีลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายที่ปรากฏ คือ ดอกกล้วยไม้ ประคู้ ชบา ศรียะลา ลินลี่ ลายปลาใต้ท้องทะเล ช้าง นกและภาพทิวทัศน์ เรียงตามลำดับ ถ่ายทอดในลักษณะของลายเส้นเทียนสีเดียวและหลายสีที่ใกล้เคียงธรรมชาติตามรูปร่างรูปทรงที่มองเห็นแบ่งเป็นลักษณะรูปแบบลวดลายตามธรรมชาติและรูปแบบลวดลายดัดแปลงหรือประดิษฐ์ขึ้นใหม่จากของเดิมเกิดรูปและพื้น การลงสีจะลงสีเดียวตลอดทั้งผืนผ้านั้นความอ่อนแก่ของสีตามการจินตนาการ ในส่วนของลวดลายตามธรรมชาติจะลงสีใกล้เคียงธรรมชาติเป็นหลักโดยการทับซ้อนกันของสี มีความสดใสเป็นของตนเอง

5. จังหวัดนราธิวาส มีลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายที่ปรากฏ คือ ดอกกล้วยไม้ ชบา กุหลาบ บานบุรี เฟื่องฟ้า ลวดลายทิวทัศน์อ่าวมะนาว ต้นมะพร้าว พุงหญ้า น้ำตกและลวดลายเรือ กอและเรียงตามลำดับ เน้นลายเส้นเทียนสีขาวที่ถ่ายทอดโครงสร้างของรูปร่าง รูปทรงเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงความเป็นจริงตามธรรมชาติมากนัก การลงสีจะลงสีสดใสตามจินตนาการของผู้เขียนเอง มีน้ำหนักอ่อนแก่และมิติที่เด่นชัด มองดูแล้วเกิดความรู้สึกที่ร้อนแรงตามความรู้สึกของสีนั้น ๆ

ผลการวิจัยตอนที่ 4 ผลสำรวจความคิดเห็นเรื่องการอนุรักษ์รูปแบบลวดลายศิลปะผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า

1. กลุ่มผู้ผลิตผ้าบาติกต้องการให้มีการอนุรักษ์รูปแบบลวดลายดั้งเดิมของจังหวัดให้เป็นสมบัติของคนภาคใต้ถือว่าเป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้ทุกคนได้รู้จักโดยเฉพาะบุคคลในพื้นที่ซึ่งควรมีส่วนร่วมในการผลิตและพัฒนากระบวนการไปสู่สังคมอื่นที่ถูกต้องและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ในส่วนของแต่ละจังหวัดจะมีความเห็นสอดคล้องกัน คือ ต้องการที่จะอนุรักษ์และสืบสานรูปแบบลวดลายที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดตนเองสืบไป

2. กลุ่มผู้บริโภคผ้าบาติกต้องการให้มีการอนุรักษ์รูปแบบลวดลายดั้งเดิมของจังหวัดให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของจังหวัด มีรูปแบบที่แน่นอนเพื่อการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ลักษณะที่ถือว่าเป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะกับนักท่องเที่ยวและคนรุ่นหลังสืบทอดต่อไปมิให้สูญหาย

นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นการอนุรักษ์และสืบสานที่คนรุ่นลูกหลานควรแก่การพัฒนาในรูปแบบลวดลายต่อไปเพื่อการสร้างรายได้แก่ท้องถิ่นอีกแขนงหนึ่ง

ผลการวิจัยตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาผ้าบาติกเกี่ยวกับการผลิตและการบริโภคผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า

1. กลุ่มผู้ผลิต

1.1 ด้านรูปแบบลวดลาย ต้องการให้มีการออกแบบลวดลายใหม่ๆ แปลกตาที่เพิ่มความคิดสร้างสรรค์จากรูปแบบลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัดมากขึ้น โดยเฉพาะในรูปแบบของเรื่องราว ประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนโดยตรง จะได้รับรูปแบบลวดลายที่เป็นมาตรฐาน หลากหลายรูปแบบ สามารถนำไปใช้กับลักษณะงานอื่น ๆ ได้มากขึ้น

1.2 ด้านโทนีสี ควรใช้สีที่สดใส เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว สะอาด มีทั้งเป็นธรรมชาติและสร้างสรรค์ขึ้น

1.3 ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ต้องการให้สร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เป็นแบบอย่างหรือต้นแบบจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่มีศักยภาพอยู่ และควรเป็นผลงานที่มีทั้งความสวยงามและประโยชน์ใช้สอยอยู่ในตนเอง

2. กลุ่มผู้บริโภค

2.1 ด้านรูปแบบลวดลาย ต้องการที่จะบริโภคลวดลายที่มีความหลากหลาย มีรูปแบบลวดลายมาก จะเป็นธรรมชาติหรือประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ก็ได้ โดยเฉพาะแบบลวดลายที่เป็นสากล เช่น ลายการ์ตูน เป็นต้น นอกจากนี้ยังควรมีการพัฒนาในรูปแบบลวดลายหรือปรับปรุงอยู่เสมอให้เห็นเป็นลักษณะงานใหม่อยู่ในตลอดเวลา

2.2 ด้านโทนีสี ควรมีสีสีที่หลากหลายเป็นสีเดียว หรือหลายสีตามธรรมชาติก็ดี จะ

ต้องเป็นสีที่สดใสสะอาด หรือกลมกลืนกันให้เกิดบรรยากาศต่าง ๆ สะอาดตาแก่ผู้ที่พบเห็นออกเป็น
เจ้าของผลงานชิ้นนั้น

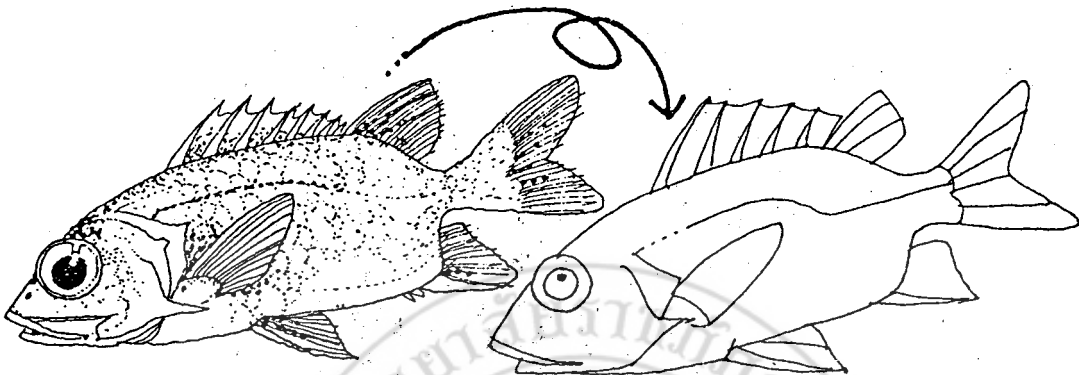
2.3 ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ควรมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายสามารถนำ
เสนอออกสู่ตลาดได้ ลักษณะของชิ้นงานควรมีความงามเด่นสะดุดตาเป็นตัวเองสามารถนำไปใช้สอย
ได้หลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบลวดลายศิลปะผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้พบ
ประเด็นที่นำมาอภิปรายผลได้ ประเด็นดังนี้

1. รูปแบบลวดลายผ้าบาติกในแต่ละจังหวัดของจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ประกอบด้วย
ลักษณะของรูปแบบลวดลายที่ปรากฏ โทนสี และลักษณะของผลงานผลิตภัณฑ์ พบว่า

1.1 ลักษณะของรูปแบบลวดลายที่ปรากฏในภาพรวม นิยมเขียนรูปแบบลวดลายดอกไม้
สัตว์ ต้นไม้ ทิวทัศน์ เรขาคณิต ลายไทย และอื่น ๆ ที่ไม่เจาะจงโดยการถ่ายทอดรูปแบบลักษณะลาย
เส้นรอบนอกของรูปร่างที่พบเห็นเหล่านั้นตามธรรมชาติหรือการดัดแปลงขึ้นให้เกิดคำว่ารูปร่างและพื้น
เป็นลวดลายบนผืนผ้าด้วยน้ำเทียนสีขาว โดยใช้หลักการออกแบบลวดลายตามหนังสือของ อ้อยทิพย์
พลศรี (2545) การออกแบบลวดลายในงานบาติกของปรัชญา อภรณ์ (2537) และหลักการจัดองค์
ประกอบศิลป์ของเทียนชัย ตั้งประเสริฐ (2542) เรื่องต้นกำเนิดของการออกแบบลวดลาย อันประกอบ
ด้วยลวดลายจากพืช ลวดลายจากสัตว์ชนิดต่าง ๆ ลวดลายจากวัตุธรรมชาติและรูปทรงเรขาคณิต
ลักษณะของดอกไม้ ใบไม้ จะได้แรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติแล้วสร้างสรรค์รูปแบบลวดลายใน
ลักษณะต่าง ๆ เช่น ลักษณะของดอกกล้วยไม้ จะมีความอ่อนช้อยโดยการใช้เส้นโค้งผสมผสานกับ
เส้นเฉียงเส้นตั้งตามหลักการออกแบบแยกแยะเป็นชนิดต่าง ๆ ตามเอกลักษณ์ของดอกนั้น ๆ ดอกกุ
หลาย จะถ่ายทอดในลักษณะของโครงสร้างรอบนอก โดยใช้เส้นโค้งกลมต่อกันในลักษณะของกลีบ
ดอก ใบและเส้นตรงเส้นเฉียงในลักษณะของก้านใบและก้านดอก ส่วนลักษณะของรูปแบบลวดลาย
สัตว์ จะถ่ายทอดตามความเป็นจริงที่ปรากฏถึงเค้าโครงรูปร่างต่าง ๆ ที่มีลวดลายสวยงามแปลกตา
โดยเฉพาะประเภทสัตว์ปีก ปลาได้ทอทะเลที่นำมาต่อเชื่อมโยงเป็นเรื่องราว ตามหลักการออกแบบ
ลวดลายในงานบาติก ของปรัชญา อภรณ์ (2537) เรื่องการดัดแปลงแบบและการคิดขึ้นมาใหม่ตาม
กระบวนการและขั้นตอนที่เขียนรูปร่างดูแล้วรู้เรื่อง ผนวกกับการจัดภาพที่ถ่ายทอดจากของจริงมาเป็น
ลวดลายหรือการนำเอาลักษณะของสัตว์ รูปแบบธรรมชาติอื่น ๆ มาตัดทอนส่วนละเอียดออกให้คง
เหลือเส้นรอบนอกและภายในที่สำคัญบางส่วนไว้ ดังภาพที่ปรากฏ

ภาพที่ 68 การถ่ายทอดรูปแบบ

ลักษณะของรูปแบบลวดลายต้นไม้ ทิวทัศน์จะเป็นการนำเอาหลักการออกแบบลวดลายและการจัดอาศัยประกอบศิลป์ เรื่องการใช้รูปและพื้น การลดหลั่น การจัดวางตลอดจนการใช้ความใกล้ชิดมาใช้เป็นหลักในการต่อลวดลาย ที่สอดคล้องกับคำว่า รูปและพื้นที่ว่างตามความเป็นจริงของธรรมชาติในลักษณะของลายเส้นที่ประกอบด้วยเส้นตั้ง เส้นนอน เส้นโค้งและเส้นเฉียง ตามลำดับ

ลักษณะของรูปแบบลวดลายเรขาคณิต ลายไทย จะเป็นการเขียนรูปแบบโดยการนำเอาเส้นต่าง ๆ และรูปร่างเรขาคณิต เช่น เส้นตั้ง เส้นนอน เส้นโค้ง รูปสี่เหลี่ยมและวงกลม มาจัดองค์ประกอบเข้าด้วยกันในลักษณะของการซ้ำ และการเขียนลวดลายไทยเป็นลักษณะของศิลปะประจำชาติ ที่เป็นการจินตนาการขึ้นเองของผู้เขียนลาย ตามลักษณะเฉพาะของคำวาศิลปะประจำชาติที่เรียกว่า ศิลปะแบบอุดมคติ

1.2 โทนสี ที่ปรากฏในภาพรวมจะเป็นการถ่ายทอดสีตามจินตนาการของผู้เขียนเองและการนำเอาหลักทฤษฎีสีเบื้องต้น ที่เกี่ยวกับงานออกแบบในทางทัศนศิลป์ ของวูฒิ รัตนสิน (2541) เรื่อง คุณลักษณะของสีบาติกที่นำมาเพนท์ กระบวนการและเทคนิคในการใช้สี มาเป็นแบบในการให้สีลวดลายตั้งแต่แม่สีขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 ขั้นที่ 3 ตามลำดับ โดยการถ่ายทอดความรู้สึกของสีในการมองเห็นของบุคคลทั่วไปมาสร้างบรรยากาศของสีให้เกิดขึ้น เช่น การใช้สีวรรณะร้อน ที่ประกอบด้วยสีเหลือง สีส้ม สีแดง สีส้มแดง สีม่วงแดง และสีม่วง จะทำให้เกิดความรู้สึกเร้าร้อน ตื่นเต้น สะดุดตา เป็นต้น นอกจากนี้ยังนำเอาหลักการใช้สีในงานบาติก ของมาโนช คงกะนันท์ (2538) เรื่องทฤษฎีสีที่

ควรรู้จักมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน ได้แก่ ลักษณะของการใช้สีเอกรงค์ การใช้สีกลมกลืนหรือสี สัมพันธ์กัน การใช้สีตรงกันข้าม หรือการใช้สีเลื่อมพราย บนลวดลายผ้าบาติกสีเขียวหรือหลายสีตาม เทคนิคของการสร้างงาน ที่มีสีสดใสสวยงามเกิดมิติต่าง ๆ เป็นที่สะดุดตาแก่ผู้ที่พบเห็น

1.3 ลักษณะของงานผลิตภัณฑ์ จะปรากฏผลงานที่หลากหลายรูปแบบผ่านการออกแบบ จากหน่วยงานและนักออกแบบมากมาย มีลวดลายและสีอันสวยงามเหมาะสมสำหรับเป็นของใช้ ส่วนตัว ในครัวเรือน และของที่ระลึก ได้แก่ ผ้าตัดชุดสุภาพบุรุษ สตรี ผ้าเช็ดหน้า ผ้าพันคอ ผ้าคลุม ผมสตรี ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ผ้าปูโต๊ะ ผ้าม่าน ภาพประดับฝาผนัง ที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และพัฒนารูปแบบอยู่เสมอเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์โลกศิลปะ ตามเทคนิคและรูปแบบของ ผลงานศิลปะสมัยใหม่ ของอำนาจ เย็นสบายและวิรุฬ ตั้งเจริญ (2516) เรื่องการสร้างสรรค์และออกแบบ ผลงาน ให้ดูแปลกใหม่ในสายตาของคนทั่วไป ที่ต้องเจริญเติบโตในรูปแบบของตัวเอง ที่ แวดล้อมด้วยสังคม เศรษฐกิจ และความมีระเบียบวินัยแก่ตนเอง จนทำให้ผลงานผลิตภัณฑ์จากผ้าบาติกเป็นที่นิยมของคนทั่วไป บริโภคงานอย่างมีความสุข

2. ลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายแต่ละจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ประกอบด้วย จังหวัดสงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส พบว่า

2.1 จังหวัดสงขลา จะมีลักษณะรูปแบบลวดลายที่เด่นชัด คือ รูปแบบลวดลายดอกกล้วยไม้และปลาใต้ท้องทะเล (ดังภาพในภาคผนวก หน้า 173) ที่มีลักษณะเป็นลายเส้นเทียนสีขาว ถ้ายทอดรูปแบบลวดลายที่คัดแปลงมาจากธรรมชาติ เป็นการนำเอาส่วนต่าง ๆ ของพืช สัตว์ มาจัด องค์ประกอบใหม่ให้ดูนุ่มนวล อ่อนหวาน ตามหลักการออกแบบลวดลายของอ้อยทิพย์ พลศรี (2545) และหลักการออกแบบลวดลายในงานบาติกของปรัชญา อภรณ์ (2537) เรื่องการดัดแปลงแบบ และการคิดรูปแบบใหม่ เช่น การจัดองค์ประกอบของลวดลายให้สอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศ หรือสภาพท้องถิ่น รูปปลาใต้ท้องทะเลที่ประกอบด้วยปะการัง ดินใต้น้ำ และสัตว์ใต้ทะเล ดูแล้วเกิดความ รู้สึกเหมือนดำน้ำลงไปสัมผัสจริง รูปดอกกล้วยไม้ถ่ายทอดให้เห็นถึงลักษณะที่อ่อนช้อยของ กลีบดอกแต่ละดอก การประกอบกันของก้านดอกและใบ ส่วนการกำหนดสีนั้นเป็นการถ่ายทอดมา จากหลักการใช้สีในงานบาติกของมาโนช คงกะนันท์ (2538) ที่มีจุดเด่นคือจะใช้โทนสีตามธรรมชาติ มีสีเด่นสะดุดตา ส่วนโทนสีของใบและส่วนพื้นจะใช้สีแบบเรียบที่มีความเข้มมากกว่า ช่วยให้ส่วนของดอกเด่นชัดขึ้นตามหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ทั่วไป

2.2 จังหวัดสตูล จะมีลักษณะรูปแบบลวดลายที่เด่นชัด คือ รูปแบบลวดลายดอกกุหลาบ ดอกกาหลง ปลาใต้ท้องทะเล และทิวทัศน์เกาะไข (ดังภาพในภาคผนวก หน้า 174) เป็นการถ่ายทอด รูปแบบจากธรรมชาติในลักษณะของลายเส้นเทียนสีขาว โดยการนำเอาลักษณะของลวดลายเหมือน

จริง คือลวดลายที่แสดงถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้องการสื่อให้สังคมเข้าใจ เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด ตามหลักการออกแบบลวดลายของอ้อยทิพย์ พลศรี (2545) เรื่องลักษณะของลวดลาย ที่พบเห็นในชีวิตประจำวันมีลักษณะเรียบง่ายบางสลับซับซ้อนบ้าง ซึ่งจะเป็นความงามที่ให้ความรู้สึกแตกต่างกันออกไป ด้านโทนสีจะใช้โทนสีตามธรรมชาติเป็นหลักมีทั้งสีเดียวและหลายสีตรงตามหลักการใช้สีในงานวาดิกของมาโนช คงกะนันท์ (2538) เรื่องการใช้สีเอกรงค์ และการใช้สีในวงจรัสธรรมชาติ มองดูแล้วเกิดความสดชื่น มีมิติเกิดความเคลื่อนไหว สีสดใสละดูตา

2.3 จังหวัดปัตตานี จะมีลักษณะรูปแบบลวดลายที่เด่นชัด คือ ดอกชบา ดอกบานบุรี ต้นมะพร้าว และภาพทิวทัศน์ (ดังภาพในภาคผนวก หน้า 175) เป็นการถ่ายทอดลายเส้นเขียนตามการจินตนาการและสร้างสรรค์ของผู้เขียนเองโดยอาศัยรูปแบบจากธรรมชาติเป็นสื่อหรือแรงบันดาลใจซึ่งจะเหมือนจริงและสัจคัตตทอนบางส่วน ที่สอดคล้องกับหัวเรื่องลักษณะของลวดลายตามธรรมชาติของอ้อยทิพย์ พลศรี (2545) ด้านโทนสีจะถ่ายทอดสีบนลวดลายตามหลักการใช้สีทั่วไป ของเทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ (2542) เรื่องวรรณะของสี คือ สีร้อนและเย็น ที่ให้ความรู้สึกเร้าร้อน ดินแดน สะดูดา เช่น สีเหลือง สีส้ม สีแดง สีม่วง หรือให้ความรู้สึกเย็น สงบ สบายตา เช่น สีเขียว สีฟ้า สีนํ้าเงิน ที่ปรากฏในลวดลายภาพทิวทัศน์

2.4 จังหวัดยะลา จะมีลักษณะรูปแบบลวดลายที่เด่นชัด คือ ดอกกล้วยไม้ ประคู้ ศรียะลา ลวดลายปลาใต้ท้องทะเล นก และภาพทิวทัศน์ (ดังภาพในภาคผนวก หน้า 176) จะมีลักษณะของลายเส้นเขียนสีขาวและสีอื่น โดยการถ่ายทอดรูปแบบจากธรรมชาติเป็นหลัก แต่ก็ตัดทอนรายละเอียดบางอย่างออกอาศัยการต่อลายแบบการจัดวางลักษณะต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือการออกแบบลวดลายของอ้อยทิพย์ พลศรี (2545) เรื่องการสร้างแบบจากแม่ลาย และการใช้หลักการต่อลายของคุษฎี สุนทรราช (2531) เป็นแนวทางในการสร้างงาน เช่น ดอกศรียะลา ดอกกล้วยไม้ ที่มีแม่ลายคือดอกไม้ที่แสดงเฉพาะเส้นรอบนอก แล้วนำมาเรียงกันโดยการต่อลายในลักษณะสีเหลี่ยม วงกลมและเส้นเฉียง ด้านโทนสี จะใช้สีตามหลักการใช้สีทั่วไป ของเทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ (2542) เรื่องวรรณะของสีร้อนและเย็นที่ให้ความรู้สึกแตกต่างกันตามแบบของลวดลาย ค่าของสีที่มีความอ่อนแก่ในตัวของสีเดียวทำให้เกิดความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนหวาน สบายตา

2.5 จังหวัดนราธิวาส จะมีลักษณะรูปแบบลวดลายที่เด่นชัด คือ ดอกกล้วยไม้ ชบาลวดลายภาพทิวทัศน์ และเรือกอลและ (ดังภาพในภาคผนวก หน้า 177) ที่เน้นลายเส้นเขียนสีขาวถ่ายทอดให้เห็นรูปร่างรูปทรงของสิ่งที่พบเห็นเป็นหลัก โดยเน้นเฉพาะโครงสร้างภายนอกของสิ่งที่พบเห็นมีขนาดที่ต่างกันตามความเหมาะสม โดยยึดหลักการออกแบบลวดลายในงานวาดิกของปรัชญา อารมณ์ (2537) เรื่องการดัดแปลงแบบที่เริ่มใช้ความคิดและเลือกแบบต่าง ๆ ที่พบเห็นตามธรรมชาติ

มาดัดแปลงและจัดวางใหม่ โดยอาศัยรูปแบบที่หลากหลายทั้งภาพจากเดิม โปสเตอร์ หรือของจริงที่พบเห็น เช่น ดอกชบา ปลาใต้ท้องทะเล หอย ปู หรือแม่กระทั่งลวดลายเรือกอและดั้งเดิม ทำให้เกิดรูปแบบลวดลายใหม่เกิดขึ้น ด้านโทนสี จะใช้สีตามหลักการใช้สีทั่วไป ของเทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ (2542) เป็นแม่แบบและเพิ่มเทคนิคการระบายสีโดยการไล่น้ำหนักของสี จะเป็นสีเดียวหรือหลายสีทำให้มองเห็นลวดลายเป็นมิติ มีระยะใกล้ - ไกล แยกภาพเป็นรูปและพื้นได้อย่างชัดเจนเกิดความสวยงามตรงตามรูปแบบของลวดลายนั้น ๆ

3. ความคิดเห็นในเรื่องของการอนุรักษ์รูปแบบลวดลายศิลปะผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในเรื่องของการอนุรักษ์รูปแบบลวดลายศิลปะผ้าบาติกที่เป็นลวดลายดั้งเดิมของจังหวัด ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคในแต่ละจังหวัดของจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความคิดเห็นในเรื่องของการอนุรักษ์ที่คล้ายคลึงกัน ผู้ผลิตคิดว่า การอนุรักษ์คือ การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นตามความเชื่อและศรัทธา เป็นสมบัติและหน้าตาของจังหวัดที่มีผลงานที่ปรากฏให้เห็น ควรได้รับการพัฒนาโดยหน่วยงานของรัฐในการสนับสนุนให้งานบาติก ที่เป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นมีบทบาทต่อสังคมให้มากกว่าการที่เป็นอยู่ ส่วนผู้บริโภคคิดว่าจะเป็นตัวแทนของจังหวัด ในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานผ้าบาติก โดยการบริโภคในชีวิตประจำวันเสมอ ชิ้นงานเป็นของฝากและของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยวเกิดความภาคภูมิใจเมื่อพบเห็นสัญลักษณ์ของจังหวัดตนเอง ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมผ้าบาติกสืบไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์ใช้ในการผลิตและบริโภคผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากผลการวิจัยที่ได้ศึกษารูปแบบลวดลายศิลปะผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้จัดทำข้อเสนอแนะ เพื่อการประยุกต์ใช้ในการผลิตและบริโภคดังต่อไปนี้

1.1 ผลการวิจัยบ่งชี้ว่าการผลิตผ้าบาติกของแต่ละจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องใช้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบของลวดลายผ้าบาติก เป็นแม่แบบหรือเป็นตัวอย่งในการสร้างงานที่หลากหลายและเจาะจงเฉพาะลายที่เป็นของแต่ละจังหวัด โดยไม่ซ้ำซ้อน ตรงตามความต้องการของตลาด ตอบสนองทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค

1.2 ผลการวิจัยบ่งชี้ว่าการผลิตผ้าบาติกของแต่ละจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะ

ต้องมีลักษณะรูปแบบลวดลายเป็นของตนเอง แตกต่างไปจากของจังหวัดอื่น เพื่อผู้บริโภคจะได้ทราบถึงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด ถ้าต้องการบริโภคจะได้เลือกบริโภคได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้การเป็นเอกลักษณ์ยังสามารถนำไปทำต้นแบบในการโฆษณาจังหวัดนั้นๆ ได้

1.3 ผลการวิจัยบ่งชี้ว่า ผลิตภัณฑ์จากผ้าบาติกได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในปัจจุบัน รัฐบาลได้ส่งเสริมให้ประชาชนบริโภคสินค้าไทย การใช้ผ้าไทยตัดชุดกำลังเป็นที่นิยมอย่างมาก ดังนั้นผลิตภัณฑ์ผ้าตัดชุดสุภาพบุรุษ สตรีที่ผลิตด้วยเทคนิคบาติก จึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาการผลิตให้ได้มาตรฐานเดียวกัน มีคุณภาพดี เป็นผลิตภัณฑ์ของคนได้สามารถจำหน่ายได้ทั้งในและนอกประเทศ

1.4 ผลการวิจัยบ่งชี้ว่า งานผลิตภัณฑ์ที่เป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นในปัจจุบัน รัฐบาลได้ส่งเสริมให้มีการผลิตมากขึ้น โดยการทำในรูปแบบของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ควรผลิตผ้าบาติกโดยการรวบรวมกลุ่มผู้ผลิตในหมู่บ้านหรือตำบลนั้น จึงควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐมีการให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องของรูปแบบลวดลาย กระบวนการผลิต การจำหน่าย การตลาดและการจัดหาแหล่งเงินทุนให้กู้ยืมกรณีที่มีเงินทุนไม่เพียงพอ

1.5 ผลการวิจัยบ่งชี้ว่า การทำผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่จะผลิตเป็นลักษณะงานศิลปกรรมภายในครัวเรือน ผลงานที่ออกมาจะเน้นไปในทางงานศิลปะมากกว่าอุตสาหกรรมศิลป์ มีความแตกต่างกันไปในแต่ละจังหวัด ผู้ผลิตจะทำตามคำสั่งซื้อสินค้าจากหน่วยงานหรือผลิตเพื่อการจำหน่ายที่มีกิจการร้านค้าเล็ก ๆ จำหน่ายเป็นของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมการผลิตในรูปแบบของงานอุตสาหกรรม พัฒนาเป็นสินค้าส่งออกโดยการให้ข้อมูลการสำรวจตลาดสินค้า handmade สนับสนุนเงินทุนในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ควบคุมสินค้าให้ได้มาตรฐานตรงความต้องการของผู้บริโภค ขยายการผลิต ประชาสัมพันธ์ผลผลิตจนเป็นสินค้าสากลในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

จากผลการวิจัยและอภิปรายผล ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะรูปแบบของลวดลายศิลปะผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีรูปแบบที่หลากหลาย มีทั้งที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดที่ถ่ายทอดตามสัญลักษณ์ของจังหวัดนั้น ๆ รูปแบบลวดลายที่เป็นการถ่ายทอดจากธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ทิวทัศน์ แต่ยังไม่ปรากฏลักษณะรูปแบบลวดลายที่ดัดแปลงเป็นลวดลายนามธรรมที่เป็นลวดลายการ์ตูน ลวดลายเรขาคณิตที่แท้จริง จึงควรมีการศึกษารวบรวมถึงลักษณะของรูปแบบลวดลายที่เป็นนามธรรมต่อไป

2.2 ควรมีการวิจัยเรื่องลักษณะของรูปแบบลวดลายศิลปะผ้าบาติกที่ปรากฏตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะรูปแบบลวดลายศิลปะผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้เป็นฐานในการวิจัยแล้ว

2.3 ควรมีการรวบรวมรูปแบบลวดลายผลงานผ้าบาติกของแต่ละจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ในศูนย์วัฒนธรรมของจังหวัด สถาบันการศึกษาเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยหรือการตัดสินใจของผู้สนใจงานบาติกแก่บุคคลทั่วไป

